Кошт каштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 6000 м. п.

ВОЛЬНЫ СЬЦЯГ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 70.000 м. п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аппата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 10000 мк., сярод тэксту 9000 м. і на 4 стр. 8000 м., за радок пятыту у 1 шпальт.

№ 17. Вільня, Нядзеля, 7-га кастрычніка 1923 г. Год I.

Па сьлядох фашыстау.

Нядаўна ў Варшаве адбыўся зьезд польскіх вучыцялёў народных школ. Пры адкрыцьці зьезду сэнатар Новак у сваей прамове выказаў гарачы пратэст, падтрыманы ўсім зьездам у яго рэзалюцыі, проці таго, што цяперашні міністар асьветы, нацыяналіст Гломбіньскі, стараецца абярнуць школу ў паслухмяны інструмэнт урадовае палітыкі, не зварачаючы ўвагі на запраўдныя высокія заданьні народнае школы.

Гэта аднасілася да палажэньня *польскае* народнае школы. Але мы на практыцы пераканаліся, што сучаснае міністэрства ў яшчэ вялікшай меры імкнецца падчыніць палітычным мэтам ураду школы *нацыянальных меншасьцяў*, калі ня зусім задушыць гэтыя школы.

Цэлы рад апошніх загадаў улады адносна да школ меншасьцяў пацьвярджае гэта. Асабліва-ж цяжкі для гэтых школ аказваецца загад аб „обыватэльстве" вучыцялёў, каторы *фармальна* адносіцца і да польскіх школ, але фактычна б'ець па школам *меншасьцяў*: бо для *непаляка* атрымаць у Польшчы прызнаньне самага бязспрэчнага права на „обыватэльства"—гэта рэч блізу безнадзейная....

Загад аб тым, што вучыцельствам могуць займацца толькі людзі, якія маюць „обыватэльства" ў Польшчы, наагул вельмі дзіўны. Нават у царскай Расеі блізу ўсе вучыцялі чужых моваў былі *заграні[ч]нікі*, і гэта зусім не дражніла расейскага зьвярынага нацыяналізму. У сучаснай Латвіі ёсьць, праўда, закон аб „обыватэльстве" пэдагогаў, але адносіцца ён выключна да *кіраўнікоў школ*, якія адказываюць за ўсю пастаноўку справы навучаньня і ўзгадаваньня моладзі. Скуль-жа пан Гломбіньскі ўзяў узор для свайго загаду?

Эндэцкі лейб-орган „Gazeta Warszawska" дае ў нумары з 3/X ясны адказ на гэтае пытаньне. Аказваецца, што загад п. Гломбіньскага аб абавязковым „обыватэльстве" вучыцялёў ёсьць *точнае паўтарэньне загаду аб тым-жа італьянскага фашыстаўскага ўраду*. „Gazeta Warszawska" ў стацьці „Mniejszości narodowe a program szkolny rządu faszystów" з захопленьнем гаворыць аб „энэргічных" загадах фашыстаў для прыватных школ. Італьянскі міністар асьветы даў прыказ, каб усе, хто хоча закласьці прыватную школу ці ў такой школе вучыць, мелі-бы тыя-ж „кваліфікацыі", якія вымагаюцца ад вучыцялёў урадовых сярэдніх школ, а перад усім мелі-бы італьянскае „обыватэльства".

Як перанясеньне ў Польшчу фашыстаўскіх законаў адбіваецца на беларускай школе, можна лёгка зразумець і без прывядзеньня фактаў. *Заходняя Беларусь*, якой сілай аружжа заўладала Польшча, *прадстаўляе частку агульна-беларускага нацыянальнага цэлага*, штучна парэзанага ў імя інтарэсаў польскага нацыяналізму і польскае нацыянальнае экспансіі. Дзеля гэтага ў „польскай" частцы нашае Бацькаўшчыны аказалася даволі многа беларусаў родам з Усходняе Беларусі, падобна таму, як у апошняй знаходзіцца многа выхаджэнцаў з заходніх паветаў Беларусі. Такое перамяшчэньне адбылася пераважна йшчэ да падзелу Беларусі рыжскім трактатам, і беларусы, радзіўшыяся на Усходзе, працавалі ў заходніх беларускіх культурных установах і школах зусім таксама, як „заходнікі" і па сягоньняшні дзень працуюць, прыкладам, у Менску, не сустракаючы з боку радавае ўлады ніякіх перашкодаў. Польская фашыстаўская палітыка выкінула цэлы рад „усходнікаў" з беларускіх гімназіяў Заходняе Беларусі, і вось гэныя цэнныя культурныя працаўнікі прымушаны цяпер перабірацца на Усход. Ад такога перакіданьня сіл на Усход, ведама, узмацуецца беларуская культурна-нацыянальная работа ў межах С. С. Р. Р.,—але затое (як гэтага і хоча п. Гломбіньскі), аслабее на Захадзе: бо прыехаць сюды беларускім дзеячом „заходнікам" з Менску, Вітэбску ці Магілёва Польшча не пазволіць....

І не дарма „Gazeta Warsz." з такім энтузіязмам вітае школьную палітыку італьянскіх фашыстаў: перасаджаная на польскі грунт, яна дасьць, ведама, *спадзяваныя* вынікі, якія дае кожын гвалт дужэйшага над слабейшым. Але, поруч з спадзяванымі, дасьць яна і вынікі *неспадзяваныя* і, бадай, для Польшчы наагул *непажаданыя*: яна паможа перанесьці цэнтр цяжару беларускае справы на Усход, паможа распаліць тамака вялікае вогнішча беларускага нацыянальнага Адраджэньня пад ахаронай *Чырвонага Сьцягу* і пад лёзунгам непрымірымае барацьбы з „*чорнымі кашулямі*" фашыстаў. А сьвятло гэнага чырвонага вогнішча на Усходзе цераз усе гранічныя межы і кардоны лёгка можа адбіцца і на Захадзе Беларусі, дзе ўсё больш пашыраецца панаваньне Цемры....

Ці падумаў аб гэтым пан Гломбіньскі, перакладаючы на польскую мову загады свайго італьянскага калегі ў чорнай кашулі?!

К. Фалькевіч.

Пагроза міру.

Над Эўропай ізноў сабраліся чорныя хмары. Атмасфэра згушчаецца. І здаецца, што вось-вось загрыміць гром, і пачнецца нейкая новая, шалёная завіруха.

Людзі, змардаваныя перажываньнямі апошніх дзевяцёх гадоў, з трывогай паглядаюць у той бок, скуль ідуць хмары. А ідуць яны, як і дзевяць гадоў назад, ізноў з Нямеччыны.

Ня гледзячы на спадзяваньні ўраду Штрэзэмана, што ўраз-жа з спыненьнем пасыўнага праціўленьня французскім акупантам у Рурскай краіне Рэспубліка Францыя працягне немцам руку згоды і дапаможа нямецкаму народу ўмацаваць яго маладую рэспубіку, — французскі ўрад ня толькі не сьпяшаецца наладзіць мірныя адносіны з Нямеччынай, але зусім сьвядома зацягівае адказ на нямецкія прапазіцыі. А з гэтага карыстаюцца ўсе тыя элемэнты ў Нямеччыне, якія імкнуцца да пераваroту, да разбурэньня Нямецкае Рэспублікі, ідучы пад штандарам далейшае барацьбы з Францыяй.

Выбух такое барацьбы мо' і пажаданы для лішне ўжо разласаваўшыхся на кроў людзкую французскіх генаралаў, для якіх у прыпадку новае вайны адкрылася-бы шырокае поле дзейнасьці. Мо' Францыя тады запраўды здалела-бы назаўсёды заўладаць Прырэйнскімі краінамі, у якіх цяпер за французскія франкі арганізуецца „сэпаратыстычны" рух—рух да адарваньня гэтых краін ад Нямеччыны і далучэньня да Францыі. Мо' ўдалося-бы і Баварыю аддзяліць ад нямецкага саюзу і гэтым яшчэ больш аслабіць сілы нямецкае нацыі. Але тое, што можа быць карысна для французаў, выклікае ў нас сур'ёзны страх за нашу долю ў сувязі з магчымымі для нас вынікамі новае ваеннае завірухі ў Эўропе.

Калі прыпомнім ваенную тактыку Нямеччыны ў пачатку сусьветнае вайны, дык убачым, што немцы, маючы перад сабой некалькі ворагаў, заўсёды стараліся першыя ўдары кіраваць проці слабейшага спаміж іх. Гэтак, ваюючы адначасна на Захадзе і на Ўсходзе, немцы ў пачатку вайны спадзяваліся, што, кінуўшы ў першы чарод усе свае сілы проці больш слабай Францыі і не баронячыся перад наступленьнем дужэйшае Расеі ў Усходнія Прусы, яны зразу зьніштожаць гэнага слабейшага ворага. Іх плян напэўна ўдаўся-бы, калі-б ня зусім неспадзяваны адпор з боку Бэльгіі, якая спыніўшы нямецкія войскі ў іх паходзе на Парыж, дала Францыі магчымасьць правясьці спакойна мабілізацыю і пасьля адкінуць немцаў, ужо падыходзіўшых да французскае сталіцы.

Трэба спадзявацца, што, калі ў Нямеччыне адбудзецца пераварот, і ўладу захопяць ваяўніча настроеныя партыі, дык або самі немцы пачнуць вайну з суседзямі, або—ў прыпадку перавагі камуністаў—суседнія буржуазныя рэспублікі з Францыяй наперадзі выступяць проці Нямеччыны „у імя абароны ладу", хаця цяпер усімі спосабамі стараюцца самі гэны лад разбурыць.Супраць немцаў выступяць у такім прыпадку — з аднаго боку — француска-бельгійскія злучаныя сілы, з другога—цесна зьвязаная з Францыяй вайсковымі ўмовамі Польшча. А як Польшча—непараўнана слабейшая за Францыю, дык, мяркуючы паводле нямецкае тактыкі 1914 году, можна спадзявацца, што нямецкі ўрад будзе пакіраваны проці гэтак нямілай для Нямеччыны, дагэтуль не ўмацаваўшае, як сьлед, свайго дзяржаўнага арганізму, Польшчы. Зьніштажэньне жывое сілы Польшчы—яе арміі — прадстаўляецца для немцаў вельмі ўдзячнай задачай, і зусім магчыма, што ў прыпадку выбуху новае эўрапэйскае вайны Нямеччына памкнецца да выпаўненьня яе. Вось тут-то і ляжыць галоўная небясьпека для Польшчы і для нас: гэта—магчымасьць ублутаньня ў новую вайну ў імя вернасьці саюзьніцы Францыі, хаця йшчэ далёка ня ўсе раны зажылі на целе нашае краіны ад апошніх войн. Вось, чаму з праўдзівай трывогай углядаемся мы на падзеі ў Нямеччыне.

Да гэтае небясьпекі лёгка можа далучыцца і другая: з Усходу. Хаця Троцкі заяўляе аб сваім міралюбстве, аднак, судзячы па тону радавае прэсы, зусім магчыма выступленьне С.С.Р.Р. на падмогу нямецкім камуністам, калі-б апошнім удалося захапіць дзяржаўную ўладу ў свае рукі, ды калі-б проці іх выступіла якая-колечы суседняя буржуазная дзяржава. А дарога з С.С.Р.Р. у Нямеччыну вядзе якраз праз Польшчу...

Такім парадкам, пераварот у Нямеччыне ня суліць супакою Эўропе. Вось, чаму агульная ўвага нашага грамадзянства, ня гледзячы на вельмі крытычнае ўнутранае палажэньне ў Польшчы, прыкавана цяпер у нас да Нямеччыны: стуль можа выляцець іскра, якая здольна запаліць новы ваенны пажар у Эўропе.

Аль.

Палітычныя падзеі.

Ліга Народаў.

Пасьля выбараў новага складу Рады Лігі Народаў яна занялася вырашэньнем цэлага раду справаў, у якіх зацікаўленай стараной зьяўляецца Польшча.

1) Польска-чэскую спорку аб Яварыне, за згодаю як Бэнэша так і Скірмунта, Рада Лігі пастанавіла перадаць у Гаагскі Трыбунал—з запытаньнем, ці справа падзелу Яварыны павінна лічыцца вырашанай, як цьвердзіць Чэха-Славакія, ці йшчэ аткрытай—нявырашанай аканчальна, як гэтага дамагаецца Польшча, якая хоча Яварыну адабраць ад Чэха-Славакіі.

2) Рада разглядела апінію Гаагскага Трыбунала, прызнаўшага, ня гледзячы на спрацію польскага ўраду, паўнату компэтэнцыі Лігі Народаў у справе скаргаў нямецкіх колёністаў на Заходніх Крэсах на гвалты польскага ўраду.

Рада прыняла да ведама апінію Трыбуналу Справядлівасьці і выразіла пажаданьне, каб польскі ўрад прадставіў ёй перад зімняй сэсіяй даклад аб тым, як ён думае ўрэгуляваць гэтую справу...

3) Рада разглядала апінію таго-ж Трыбуналу ў важнейшай і для нас беларусаў справе аб правох грамадзянства на абшарах, далучаных да Польшчы.

Як ведама, справа гэта, паднятая скаргаю польскіх немцаў у Лізе Народаў, была таксама, з прычыны пратэсту польскага ўраду, пераказана Радай Лігі Трыбуналу Справядлівасьці, які вырашыў яе адносна да немцаў на карысьць гэтых апошніх.

Рада Лігі зацьвярдзіла пастанову Трыбуналу, але сама занялася гэтай справай шырэй — наагул аб тлумачэньні адносных арт. 3 і 4 Трактату аб меншасьцях, які падпісала Польшча, а цяпер неяк неахвотна ўспамінае аб ім... Рэзалюцыя Рады ўложана ў надзвычай далікатных выражэньнях. Рада „даручыла дакладчыку ў паразуменьні з сэкрэтарыятам Лігі запрапанаваць польскаму ўраду свае ўслугі для ізучэньня справаў, зьвязаных з пастанаўленьнямі Трактату адносна правоў грамадзянства“...

Усе гэтыя пастанаўленьні Рады маюць надзвычай важнае значэньне.

Як ведама, ўся правая польская прэса адказала на абвешчаньне апініі Трыбунала Справядлівасьці запраўдным выцьцём хіен.

Сымпатычна цытаваная „урадовай“ „Gaz. Warsz.“, „Gaz. Bydgoska“ называла апінію гэтага найвышэйшага Трыбуналу „sankcjowaniem absurdów prawnych“.

І—каб ухіліцца ад небясьпекі „pogwałcenia względem Polski zasad sprawiedliwości (!!)—sankcjonowaniem wszystkich zbrodni pruskich przez kilku przedstawicieli Urugwaja, Chin, Peru, Anglji (!) i tym podobnych“ радзіла загадзя „wycofać się“ зусім з Лігі Народаў...

Прадстаўнік польскага ўраду таксама ня прызнаў апініі Трыбуналу...

З Лігі Народаў Польшча не „wycofała się“, а была толькі „wycofana“ з Рады Лігі...

Прышлося пану Скірмунту выслухаць усё, што гаварылася і было пастаноўлена на паседжаньні Рады...

Трэба адзначыць тую форму ў якой зроблены ўсе рэзолюцыі Рады па гэтым польскім справам: маючы бяз сумліву на мысьлі „неахвоту“ гэтага польскага ўраду сумленна і сьвядома выпаўніць пастанаўленьне Рады і Трыбунала, Рада запрапанавала яму „услугі“ свайго сэкрэтарыяту і дакладчыка ў аднэй справе, а ў другой—абавязаўшы польскі ўрад не пазьней як да сьнежня прадставіць справаздачу аб тым, як выпаўнена пастанаўленьне Рады...

Гэтым запраўды абражаючым недаверыем, як гэта правільна адчуў і ўражлівы перадавік „Kur Polsk.“, Рада Лігі яскрава адказала, нават і пасьля выбараў—яшчэ раз—Польскаму ўраду і польскай правай прэсе, якіх у Жэнэве прадстаўляў „папулярны“ у Лізе Народаў п. Скірмунт,—на ўсе тое, што з трыбуны Сойму гаварыў аб Лізе мін. Сэйда, — на тое, што пісалі аб Лізе і Гаазе газэты яго ўрадовых партыяў...

Гэта—па форме...

Што датычыць сутнасьці рашэньняў Рады, то на іх лепш усяго можна дасьледзіць усё значэньне таго факту, што п. Скірмунт не папаў у Раду...—і заместа таго, каб судзіць, фактычна — сядзеў на лаўцы... гэтак кажучы. Бо каб п. Скірмунт сядзеў за сталом сабрам Рады, якая ўсе справы, паводле умовы Лігі Народаў, вырашае аднагалосна, дык, зразумела, — усе гэтыя польскія справы, у якіх п. Скірмунт зьяўляўся-б адначасна і стараной і судзьдзёй былі-б, ня гледзючы на аднагалоснае жаданьне і прakананьне ўсіх сябраў Рады проці аднаго п. Скірмунта, — былі-б папросту зьняты з павесткі Рады...

Цяпер нам на ясным і яскравым прыкладзе зусім зразумела, чаму гэта польскі ўрад канешна выстаўляў кандыдатуру Польшчы ў Раду, і—чаму Агульнае Сабраньне Лігі правaліла запраўды „популярнага“ у ёй п. Скірмунта...

ПОЛЬШЧА.

Міністар зямельнай рэформы п. Осецкі выехаў у Луцк на зьезд асаднікаў.

Міністар Кухарскі на паседжаньні эндэцкага клюбу заявіў, што для ашчаднасьці зьменшаны лік урадоўцаў на 8. 395 асобаў. Найболей звольнена ўрадоўцаў у міністэрствах пошты і тэлеграфу, здароўя, чугунак, працы і апекі, г. зн. у самых патрэбных установах. Пры гэтым п. Кухарскі заявіў, што ўрад не баіцца забастоўкі ўрадоўцаў, што забастоўка помсьціцца ня толькі на зачыншчыках, але і на ўсіх служачых.

Старшыня Цэнтральнага Камітэту гаспадарственых працаўнікоў Цемброневіч і віцэ-старшыня Раабэ звольнены са службы з прычыны таго, што зьмесьцілі адозву аб цяжкім палажэньні гаспадарственых служачых. Цэнтр. Камітэт ухваліў пратэст з дамаганьнем спыненьня гэтай рэпрэсіі. Таксама вынесена рэзалюцыя пратэсту на мітынгу вучыцялёў.

З прычыны вялізарнага разьмеру эмісіі банкнотаў, друкарні ня могуць выдрукаваць патрэбнай лічбы папяровых грошаў, так напр. на 1 кастрычніка ледзь здолелі надрукаваць банкнотаў, каб выплаціць пэнсію ўрадоўцам. Дзеля гэтага пастаноўлена пусьціць у абег банкноты большыя, як па 250.000 м. Хутка маюць быць надрукованы банкноты па 500.000 м. і па аднаму мільёну мар. Друкаваньне дробных банкнотаў не аплачваецца; так напр. выдрукаваньне дзесяцітысячных банкнотаў абходзіцца 8.000 мар., ня кажучы ўжо аб драбнейшых.

„Вялікі тыдзень крэсовы“ даў у Варшаве толькі ў нядзелю 30/IX з кружачнага збору каля 87 міл. п. м. а праз увесь тыдзень—больш як 250 міл. мар., ня лічучы йшчэ таго, што зьбіраецца на падпісным лістам з якіх толькі 4 ужо прынясьлі каля 29 міл. марак. Шмат гэтых марак, відаць, друкуецца ў Варшаве. Шмат вялікая міласьць пануе там да нашых „крэсаў“..

Шкода толькі, што пакуль гэтыя мільёны даедуць да „крэсаў“, дык іх далёка абгоніць едучая шмат хутчэй да свайго „крэсу“ польская марка.

Пан Прэзыдэнт Рэспублікі едзе да Вільна. Едзе з ім разам і мін. спр. унутр. п. Кернік, які, як піша „Robotnik“, загадаў, каб „у часе пабыту прэзыдэнта віленскае мясцовае насяленьне мела муку і цукер“..—„каб ніхто ня скардзіўся на начальства“.. у часе пабыту прэзыдэнта.. і каб аб гэтым пабыцьці ў віленцаў асталіся самыя салодкія ўспаміны..

Эканамічны камітэт Рады Міністраў дазволіў на вываз 10.000 вагонаў жыта заграніцу, што дасьць абшарнікам у заграпічнай валюце 85 мільярдаў марак польскіх, на выкуп якіх урад змушаны будзе яшчэ больш павялічыць эмісію папяровых грошай.

За апошнія дні марка стала падаць у такім шпаркім тэмпе, што выклікае непакой сярод грамадзянства, а асабліва сярод працоўных масаў; за гэтым шалёным спадкам зноў узьнімаецца хваля дарагоўлі. Падвышаны на 70—80% цэны на абутак; павялічаны цэны на тытунь і папяросы; павялічаюцца пошліны на заграпічныя тавары.

Надзвычайны камісар па барацьбе з дарагоўляй удзяліў новыя мільярдныя крэдыты для млынароў.

У панядзелак, 9 верасьня, ў Варшаву прыязджае Хільтон Юнг у характары знатака фінансавых спраў.

НЯМЕЧЧЫНА.

Штрэзэман на конфэрэнцыі з прадстаўнікамі палітычных партыяў заявіў, што заграпічнае палажэньне прадстаўляецца сумным. Адносна Бавары Штрэзэман не зьяўляецца староньнікам ультыматыўных дамаганьняў, але будзе імкнуцца зьліквідаваць конфлікт шляхам перагавораў. Далей Штрэзэман зажадаў паўнамоцтваў да сакавіка 1924 году, якія-б далі магчымасьць ураду ў справах гаспадарчых і сацыяльных спыняць істнуючыя ўставы і на места іх выдаваць новыя загады. Штрэзэман зазначыў патрэбу павялічэньня прадуктыўнасьці працы шляхам павялічэньня рабочага дня. Сац.-дэм. заявілі, што згаджаюцца на ўдзяленьне гэтых паўнамоцтваў, пасколькі яны датычаць фінансавых спраў, але спраціўляюцца на пашырэньне гэтых паўнамоцтваў на палітычныя справы.

Прадстаўнікі нямецкай народнай партыі дамагаліся аб уключэньні ў урадовую коаліцыю нямецкіх нацыяналістаў, сац.-дэм. заявілі, што ў такім разе яны выступяць з коаліцыі.

Пасьля доўгіх нарадаў і высілак дайсьці да кампрамісу, габінэт Шрэзэмана падаўся ў адстаўку. Прэзыдэнт даручыў Штрэзэману місію ўтварэньня новага габінэту. Штрэзэман будзе імкнуцца да ўтварэньня габінэту без сацыялістаў. Чатыры сацыялістычныя міністры Шміт, Зольман, Гільфэрдінг і Радбрух яшчэ да гэтага падаліся ў адстаўку.

Сацыял-дэмакратычная фракцыя большасьцю 61 голаса проціў 54 адкінула прапазіцыі кампрамісу, ня хочучы згадзіцца па скасаваньне 8 гадз. рабочага дня і адкідаючы частку ўставы аб паўнамоцтвах канцлера ў вобласьці сацыяльнай і палітычнай; таксама пастаноўлена спыніць далейшыя перагаворы з буржуазнымі партыямі.

Згодна з інфармацыямі з іншых крыніц сацыял-дэмакраты настроены ўгадова і маюць замер пайсьці на кампраміс у справе скасаваньня 8 гадз. дня працы.

Вайсковыя ўлады ў Саксоніі зачынілі ўсе газэты, якія надрукавалі камуністычныя адозвы.

Штрэзэман вядзе перагаворы з партыямі аб утварэньні новага габінэту, які, як здаецца, будзе чыста буржуазным. Па утварэньні новага габінэту Штрэзэман прадставіць парлямэнту законапраект аб надзвычайных паўнамоцтвах. Правядзеньне гэтага закону, які вымагае большасьці ²/₃ галасоў, будзе залежаць ад сацыял-дэмакратаў. Калі законапраект ня будзе мець большасьці ў парлямэнце, дык парлямэнт будзе распушчаны і будзе ўведзена правая дыктатура па прыкладу Бавары.

Эрцгэрцог Язэп Габсбург выехаў да Мюнхэна.

У нямецкай частцы Горнага Шлёнску дайшло да крывавых забурэньняў з прычыны дарагоўлі. У часе

К. Меч.

Крызыс рэакцыі.

Калі хьена-пястоўская рэакцыя абнімала ўладу ў краі, дык гэты падаваўся за нейкі глыбокі нералом, за вялікі зварот у нашым сацыяльным, гаспадарчым і палітычным жыцьці. З аднаго боку банкроты так званай „лявіцы“, якія так доўга зайздравалі эндэкам лёгкага рамесла дэмагогічнай опозыцыі, пачалі на гвалт настаўляць свае паруса на той самы вецер, крычучы разьдзіраючымі галасамі, што яшчэ трошкі, і станецца штосьці страшэннае, нябывалае, жудаснае: запануе чорная рэакцыя! З другога боку эндэцкія махеры не маглі адразу страціць разгону і адным махам вырачыся ад сваіх шчодрых абяцанак і пасулаў. Ясна, што ўрадовая прэса пачала празорліва і паволі асьцерагаць публіку, што нават і новы ўрад спаткаецца ў сваей цудатворнай працы з пэўнымі „труднасьцямі“ і „перашкодамі“, але зразумела, што аднак браць верх павінен быў тут „здаровы“ ўрадовы оптымізм і радасьць з прычыны зваленьня „сацыялістычна-жыдоўска-масонскіх“ урадаў.

Вось-жа ад гэтага *нераломнага* мамэнту прайшло ўжо каля двух дзесяткаў тыдняў. Пэўна-ж, гэта ня так ужо й вялікі кавалак часу; але калі-б хто ў Польшчы хацеў запраўды знайсьці хаця-б найменшы сьлед нейкага звароту, дык не знайшоў-бы яго ня толькі з лятарняй, але нават з найсільнейшым рэфлектарам у руцэ. Выдавочна, нават ня можа быць і мовы аб нейкім паляпшэньні гаспадарчых стасункаў. Усе праявы разлажэньня даюць сябе адчуваць мацней, чым калі-небудзь, а трэба толькі ўзяць у рукі любы нумар „Kurjera Porannego“ альбо „Robotnika“, каб даведацца, што ў працягу стралькіх-то дзён панаваньня Хьены курс маркі польскай абнізіўся ў столькі-то разоў, а цэны на хлеб, вугаль, цукер і г. д. падняліся ў столькі-то разоў. Пры гэтым разлажэньне гэтае ня толькі абцяжае ўсё больш нашыя працоўныя масы, але нават пачынае ўжо выяўляць фактычнае банкруцтва нашай буржуазіі. Бо калі дагэтуль спадак валюты злучаны быў прынамсі з узростам вытворчасьці, а крызісы наступалі толькі ў кароткія пэрыяды ўстанаўленьня альбо папраўленьня валюты, дык цяпер абедзьве бяды прыходзяць адначасна: марка ляціць у ніз і разам з тым фабрыкі спыняюць працу, а работнікі выкідаюцца на брук.

Але справа нават ня ў гэтым пагаршэньні стасункаў, бо тут сучасны ўрад яшчэ мог-бы засланіцца, складаючы адказнасьць на фатальную спадчыну, якая засталася яму ад яго папярэднікаў, і на тое, што „не адразу Кракаў пабудаваны“. Але, на жаль, т. зв. урад нацыянальнага адраджэньня ня можа выявіць сябе ня толькі нейкай адналітай праграмай, але наагул нават ніякім збаўляючым помыслам. Па даўнаму збаўленьнем і ахаронай зьяўляецца друкарская машына, а надзеяю—атрыманьне ласкавае заграпічнае пазычкі. Папраўдзе кажучы і ў гэтым няма нічога новага: папярэднія „масонскія“ ўрады таксама малісталі аб пазычкі, а калі іх часам не рабілі, дык не дзеля таго, што не хацелі, але ня было магчымасьці.

Дык, калі нават у вобласьці гаспадарчай палітыкі, якая павінна будаваць масты над пропасьцяй, якая вырашыць аб лёсе ня толькі таго ці іншага буржуазнага ўраду, але наагул аб быцьці ці нябыцьці самое буржуазіі, — вось-жа калі нават у гэтай вобласьці сучасны ўрад ідзе толькі па сьцежках, пратоптаных праз ненавісную „лявіцу“ дык што-ж тады казаць аб іншых бакох сацыяльнага жыцьця, як нацыянальныя адносіны, работніцкая справа, палітыка крэсовая, заграпічная і г. д. Усюды тут насяленьне пачула цяжкую руку буржуазнай рэакцыі, але гэтая рэакцыя ня выявілася зьнячэўку, але паступова ўзмацоўвалася праз увесь час істнаваньня ўсіх папярэдніх урадаў, а калі-б прывясьці статыстыку ўсіх зачыненых работніцкіх часопісяў, профэсыянальных саюзаў, скасаваных беларускіх і ўкраінскіх школаў і г. д., — дык пакуль што, рахунак сучаснага ўраду паказаўся-б бледым адносна грахоў „лявіцовых“ урадаў.

Вось-жа наперакор гарачым прыхільнікам так званай польскай правіцы і лявіцы, якія ўзаемна адхрышчываюцца адна ад другое і ня хочуць нічога знаць аб сабе, факты гавораць, што сучасны хьенскі ўрад ёсьць толькі выканаўцам завяшчаньня, застаўленага праз даўнейшыя ўрады, нібы-то страшэнна левыя. Можа гэта не да смаку эндэцкім крыкуном, якія прывыклі выдаваць папярэднія ўрады за банду сацыялістаў і шабэс-гояў, за крыніцу ўсіх няшчасьцяў Рэспублікі. Можа гэта яшчэ больш недаўспадобы нашай праслаўленай „лявіцы“, якая цяпер у апазыцыйнай гарачцы выдае сябе за найчысьцейшую дэмакратыю і ўсьцяж паказвае на такія памятныя заслугі, як васьмігадзінны дзень працы альбо агульнае права галасаваньня ў сойм і г. д. Можа гэта быць ім нямілым, але гэта—праўдзіва.

Праўда, што ў першых днях істнаваньня дзяржавы калі вайсковы і цывільны апарат уціску толькі што арганізоўваўся, польская буржуазія змушана была зрабіць розныя пазорныя ўступкі

бойкі з паліцыяй, якая страляла ў народ, 7 асоб забіта і 14 цяжка ранена.

У Рурскім басэйне, як паведамляюць акупацыйныя ўлады, частка работнікаў згаджаецца распачаць працу.

З газэт.

„Szykany“.

„Dziennik Wileński“, орган ашалеўшага нацыяналізму, даў даволі правільны загаловак вестцы з Коўны (адказ за праўдзівасьць яе ўскладаем на гэную газэту), быццам

> школьныя ўрады нацыянальных меншасьцяў у Літве атрымалі загад літоўскага міністра асьветы, каб навучаньне геаграфіі і гісторыі адбывалася выключна палітоўску.

„Dzien. Wil.“ называе гэты загад *зьдзекам* (szykana) над меншасьцямі Літвы. І, калі вестка згодна з праўдай, мы зусім згодзімся з гэтым назовам.

Але няхай той-жа „Dzien. Wil.“ скажа, як ён назаве факт, што ў *беларускай* гімназіі ў Вільні Куратарыюм загадала, каб выклад гісторыі і геаграфіі Польшчы адбываўся... *папольску*? Ці і тут не падойдзе гэты ўдачны назоў: *зьдзек* (szykana)?

Трэба дадаць, што, як відаць з слоў „Dzien. Wil.“, у Літве істнуюць нейкія „*школьныя ўрады нацыянальных меншасьцяў*“. У межах „дэмакратычнае“ Польскае Рэспублікі аб нечым падобным дагэтуль ня чутно. Дык калі польская ўлада ўзіраецца на Літву і насьлядуе тое, што самі польскія эндэкі называюць *зьдзекам*, — хай-бы насьледавала і тыя *правы*, з якіх меншасьці ўсё-ж такі карыстаюцца ў гэнай „нягоднай“ Літве.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

— **Канфіскаты і вобыск.** 3-га верасьня па загаду Камісара ураду м. Вільні канфіскаваны № 15 „Вольнага Сьцягу“ за артыкулы „Паслы і грамадзянства“, „Правал Польшчы“ і „Сяляне і Работнікі“. У рэдакцыі „Вольнага Сьцягу“ быў зроблены вобыск.

5-га верасьня па загаду Камісара ураду сканфіскаваны № 16 „Вольнага Сьцягу“ за артыкулы „Пачалося“ і „Радавы чырвонец і польскі „złoty“.

• Канфіскаваны таксама № 252 жыдоўскай газэты „Унзэр Фрайнд“.

• У нядзелю, 30-га верасьня, адбылося паседжаньне Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні.

Старшыня Беларускага Пасольскага Клюбу пасол Б. Тарашкевіч зрабіў даклад аб працы беларускіх паслоў у Польскім Сойме, у якім зазначыў, што як урад Сікорскага, так і сучасны ўрад Вітаса-Гломбіньскага варожа адносіцца да выпаўненьня дамаганьняў беларускіх паслоў аб задаваленьні патрэбаў беларускага насяленьня.

На будучай соймавай сэсіі Беларускі клюб унясе на разгляд Сойму законапраекты аб аўтаноміі, школе і абыватэльстве, якія ўжо апрацаваны беларускімі паслам, але трудна спадзявацца, што гэтыя законапраекты будуць ухвалены Соймам, з прычыны варожых адносінаў сучаснай Соймавай большасьці. Адносіны беларускіх паслоў з польскімі левымі партыямі прыязныя, але нават і з іх боку няма поўнага спагаду да нашых патрэбаў.

Пасьля кароткае дыскусіі была прынята гэткая рэзалюцыя:

„Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні, выслухаўшы ў засяданьні сваім 30-га верасьня 1923 г. справаздачу Старшыні Беларускага Пасольскага Клюбу аб дзейнасьці гэтага Клюбу, прызнае, што Пасольскі Клюб лёяльна выпаўняў забавязаньні перад Беларускім Насяленьнем Заходняй Беларусі, абвешчаныя ў выбарнай плятформе,—і прызывае беларускіх паслоў і далей яшчэ з большай энэргіяй ісьці па абранай дарозе і падтрымліваць найцясьнейшую сувязь з вёскаю“.

З прычыны адсутнасьці кворуму рэшта пытаньняў адложана на чарговае паседжаньне, якое адбудзецца ў нядзелю, 7-га кастрычніка, а 4 гадз. па паўдні ў памяшканьні Школьнай Рады (Віленская 12. п. 6).

• **Зьезд дэлегатаў Сельска-гаспадарчых работнікаў.** У нядзелю, 7 кастрычніка аб 11 гадз. раніцаю ў Польскім Работніцкім Доме адбудзецца Зьезд Дэлегатаў фальварачных гурткоў Віленскага Аддзелу Саюзу сельска-гаспадарчых работнікаў. Кожны гурток павінен выслаць свайго дэлегата. Парадак дня: 1) справаздача з дзейнасьці ўраду, 2) справа колектыўнай умовы на 1924-1925 службовы год, 3) арганізацыйныя справы, 4) вольныя прапазыцыі.

• **Беларускі тэатр.** У нядзелю, 7-га кастрычніка, у залі Беларускае гімназіі адбудзецца спэктакль на карысьць беларускага прытулку. Пастаўлена будзе карыстаючаяся вялікім пасьпехам у публікі новая п'еса Аляхновіча „Пан Міністар“—камэдыя-сатыра ў 3 акт. У загалоўнай ролі Пупкіна выступіць сам аўтор. Пасьля спэктаклю скокі да 5 гадз. раніцы.

• З 1-га кастрычніка ўведзены новы паштовы тарыф:

Звычайнае пісьмо каштуе 3.000 мк., паштовыя пісулькі—1.500 мк., заказное пісьмо 6.000 мк., за тэлеграмы ад слова—3.000 мк., найменшая тэлеграма 30.000 мк., найбольшая сума паштовага і тэлеграфнага пераказу 10 мільёнаў мк.

• **Конфлікт паміж Вілен. Белар. Гімназіяй і Праваслаўнай Сэмінарыяй.** У сярэдзіне верасьня г. г. меў мейсца зрабіўшы на ўсіх цяжкае ўражаньне канфлікт паміж Віленскай Беларускай Гімназіяй і адміністрацыяй Праваслаўнае Сэмінарыі. Вучні Гімназіі, якія дагэтуль займаліся на раніцы, былі недапушчаны ў клясы, пры гэтым па загаду адміністрацыі Сэмінарыі былі ўзломаны гімназіяльныя замкі ў клясах, класовыя-ж пакоі былі заняты сэмінарыяй, якая „такім мэтадам“ перайшла на ранішнія гадзіны.

Зьвярнуўшаяся да мяйсцовага Архіяпіскапа дэлегацыя ў складзе прадстаўнікоў ад Цантр. Белар. Школьнай Рады, Пэдагагічнае Рады Гімназіі і Бацькаўскага Камітэту Гімназіі, на жаль не атрымала здавальняючых вынікаў.

Дзеля гэтага дэлегацыя паехала ў Варшаву, дзе асьвяціла Мітрапаліту Дыянісію склаўшуюся сітуацыю. Мітрапаліт, уважна выслухаўшы дэлегацыю, знайшоў довады дэлегацыі аб немагчымасьці для гімназіі перайсьці заняткі на вячэрнія гадзіны слушнымі, а дамаганьні ея падлягаючымі спаўненьню. Мітрапаліт, адзначыўшы заслугі беларускага грамадзянства ў абароне Сьв.-Траецкім муроў, якія беларусы здалелі захаваць, паклаўшы шмат працы, паміж іншым і на адрэмантаваньне будынку пасьля нямецкай акупацыі, абяцаў зрабіць безадкладныя крокі па ліквідацыі канфлікта ў здавальняючым для беларусаў сэнсе і пераслаў праз дэлегацыю сваё ўласнаручнае пісьмо да мяйсцовага архіяпіскапа.

Па маючымся весткам архімантрыт Піліп выехаў, будучы выкліканым у Варшаву.

Будзем спадзявацца, што гэтае прыкрае здарэньне справядліва зьліквідуецца ў бліжэйшыя дні.

• **Вынікі выбараў у Раду Касы Хворых.** 30 верасьня ў Вільні адбыліся выбары ў Раду Касы Хворых; вынікі выбараў вось якія:

Працадаўцы

Сьпісак №	5	(польскія прамысл.) . . .	5 м.
„	7	(жыдоўскія прам.)	11 м.

Убясьпечаныя

Сьпісак №	1	(Цэіры-Цыён)	85 гал.
„	2	(P. P. S.)	1448 „
„	3	(Ха-дэкі)	1767 „
„	4	(Бунд с.-д.)	540 „
„	6	(Адзіны фронт)	533 „
„	8	(Бунд)	490 „

Дзеля гэтага № 2 атрымае 10 мандатаў, № 3—13 манд., № 4 — 3 м., № 6 — 3 м., № 8 — 3 м. Усяго галасавала 4863 на агульны лік 19713 маючых права галасаваць, г. зн. менш як 25 проц.

Весткі з вёскі.

М-ка Кузьніца (Горадзеншчына).

27 верасьня заглянуў да нас так доўга жданы наш пасол Павал Валошын і расказаў нам аб працы беларускіх паслоў у Сойме, за што мы, сяляне, шчыра дзякуем нашым выбраньнікам. Пасол нам выясьніў, чаго мы, сяляне, маем спадзявацца ад цяперашняга Хьена-Пястоўскага ўраду.

Зямелькі, якую палівалі сваім потам нашыя дзяды і прадзеды, мы, тутэйшыя бедакі,

---

„духу часу“, каб выіграць час і не дражніць зьвера рэвалюцыі, але па якому-ж праву гэтую „заслугу“ прыпісвае сабе нашая лявіца? Ці-ж не зрабіў-бы таго-ж самага *тады* кожны нават найболей хьенскі ўрад? І ці ў запраўднасьці ўрад Пілсудскага і Марачэўскага, які прыпісвае сабе заслугу гэтых чынаў, не атрымаў улады з рук арцыбіскупа Какоўскага і князя Любамірскага, з рук аслаўленае Рэгенцыйнае Рады, а знача самай крайняй рэакцыі ў Польшчы?.

Вось-жа, калі т. зв. дэмакратыя ня можа сабе прыпісаць *заслугі* гэтых скромных рэформаў і ўставаў, якія так цынічна прыпісвае сабе, дык з другога боку на яе падае *ганьба* іх фактычнага падкапаньня альбо запрапашчэньня. Бо ці-ж не пад час колькігадовага трываньня гэтых лявіцовых урадаў умацавалася трыўмфуючая цяпер рэакцыя, апаноўваючы ўвесь дзяржаўны апарат і накідаючы сваю волю ўсім бяз вынятку ўрадам? Ці-ж не падгрызаліся дзень за днём пад уставу а васьмігадзінным дні працы альбо абароне кватарантаў, ці ня зроблена пародыі з нібы-то агульнага выбарнага права? Толькі-ж дзеля таго можна казаць аб выкананьні праз хьену завяшчаньня лявіцовых урадаў, што гэтыя прадхьенскія ўрады наагул ня мелі ніякай *уласнай* праграмы, але рабілі і гаварылі ўсё *пад дыктоўку* правіцы.

Нас мала аднак абходзяць узаемныя парахункі розных напрамкаў пануючых клясаў, мы толькі сьцьвердзім той прыкры для сучасных уладаў факт, што іх урад нічога *ня можа* па сутнасьці ўнясьці ў грамадзка-палітычнае жыцьцё. Таксама як „лявіцовыя“ ўрады ня былі ў нас пасьледствам рэвалюцыйных змаганьняў, але дарваліся да ўлады ў поўнай меры прыпадкова, а дзеля гэтага ім наагул нават і ня сьнілася аб нейкіх паважных уступках на карысьць народных масаў, таксама сучасны ўрад патэнтаванай рэакцыі не зьяўляецца нейкім замахам, на манер італьянскага фашызму. Польская рэакцыя толькі *ашуківала сябе*, што мае нейкую праграму збаўленьня, пакуль была ў тым выпадным палажэньні, што і правіць магла рукамі сваіх нібы-то праціўнікаў і адначасна магла даць волю сваей дэмагогіі, бо *фармальна* была ў апазыцыі. Калі-ж аднак сацыяльныя слаі, пробуючы адыграць ролю нейкага нацыянальнага цэнтра, прагнілі на столькі, што ніякае мастацтва інтрыгі не магло іх абараніць перад фармальнай утратай улады, тады павінна было выявіцца, што і сама правіца, гэтая соль і скала буржуазіі, дала з сябе ўсё, што магла даць.

Цяпер буржуазія папрабуе паўтарыць увесь танец нанова. Учора пануючая, а сяньня збанкрутаваўшая лявіца сіліцца ў сваю чаргу зьбіць правіцу і шыкуецца захваціць спадчыну пасьля абавязковага паражэньня Хьены. Нават правадыры ўгадовага сацыялізму гатовяцца ўзяць учасьце ў гэтай ігры. Пасол Недзялкоўскі кажа, што для гэтага ня трэба ніякага замаху, бо хьенскі воз і так ляціць у пропасьць. Ці-ж трэба казаць, што гэтыя лятуценьні зьяўляюцца яшчэ больш наіўнымі? Цэнтрова-лявіцовы лягер паказаў, што стаячыя за ім слаі ня могуць ні ў якім выпадку высунуць уласнай праграмы і ніхто ня можа зьляпіць з яго штосьці трывалае. Калі дагэтуль патрафілі яны адыгрываць пэўную ролю, дык толькі дзеля высокай пратэкцыі, дзеля таго, што дарваліся да ўлады, карысталіся ўсімі тымі срэдствамі, якія правячая ўлада дае ў рукі кожнаму лягеру. Цяпер, змушаныя перайсьці на горкі хлеб апазыцыі, зьяўляюцца яны ў сто разоў бязьсільнымі, а паўтарэньне камэдыі лявіцовых урадаў, нейкай Сікоршчыны ці Пілсудчыны, пагражала-б новымі авантурамі і катастрофамі.

Затое пераход улады да патэнтаванай рэакцыі і яе абавязковае банкруцтва адчыняе шырокае поле перад прапагандай і барацьбой работніцкай дзеля таго, што ўсе шырэйшыя масы народу ўсьведамляе запраўдная небясьпека і паказвае запраўдных ворагаў. Аж да нядаўнага часу шмат работнікаў і сялян ухіляліся ад барацьбы, каб не рабіць перашкодаў „лепшаму“ ўраду, пасьля якога мог прыйсьці толькі „горшы“, альбо спадзяваліся, што калі ўладу атрымае правіца, дык споўніць свае абяцанкі і паправіць стасункі. Цяпер-жа, калі выясьняецца ўся глыбіня сацыяльнай нядолі і банкруцтва ўсіх бяз вынятку груп і партыяў буржуазных, становіцца ясным, больш як калі небудзь, што выхад з сітуацыі можна знайсьці толькі на лініі выкананьня работніцкай праграмы.

Дзеля гэтага ўжо сучасны гаспадарчы крызіс павінен стацца пунктам выхаду адналітай барацьбы працоўных ня толькі ўжо аб частковыя, злабаднеўныя жаданьні, але аб зьдзейсьненьне праграмы, якая нясе збаўленьне альбо папраўленьне быту нават элемэнтам неработніцкім і несялянскім, як інтэлігенцыя, умысловыя працаўнікі і г. д.

(„Nowa Kultura“ № 7).

можам атрымаць толькі тры аршыны, а рэшту атрымаюць за нас асаднікі, якіх прысылаюць з-пад Варшавы, Пазнані ці Галіччыны і панкі, якія могуць заплаціць па 30 мэтрычных цэнтнараў збожжа за дзесяціну. Гэта і ёсьць так званая хьена-пястоўская зямельная рэформа.

Далей пасол расказаў нам аб школах. Школы ў нашай роднай мове пазачынялі, а вучыцялёў нашых разаслалі па ўсей Польшчы; дзеткі нашы застаюцца бяз навукі, на места родных школаў паадчынялі польскія, ў якія дзеці ня хочуць хадзіць дзеля таго, што не разумеюць мовы вучыцялёў, прысланых з Галіччыны. Так сама расказаў пасол і аб рэлігійным уціску. А ўрэшце прачытаў нам параграфы з Польскай канстытуцыі, дзе піша, што ў Польскай Дэмакратычнай Рэспубліцы кожная нацыянальнасьць можа на сваей мове гаварыць, вучыцца і маліцца свабодна. Нічога гэтага мы беларусы тут ня маем, усё гэта прасьледуецца мясцовымі царкамі, якія запужваюць цёмную вясковую люднасьць.

Калі гэта мы дачакаемся, каб права і свабода запанавала і на нашай беспатольнай Бацькаўшчыне? Калі гэта і мы ня будзем лічыцца грамадзянамі трэцяга гатунку?!..

Быўшы на мітынгу селянін П.

Поп дантыста.

У нас у Далматаўшчыне, Нясьвіс. пав., трапілася гэткая гісторыя. Адна бедная кабеціна паслала сваю дачку папасьвіць каля царквы кароўку. Тая пасе і любуецца як ласа кароўка ела траву. Але ня доўга цягнулася такая звычайная вясковая ідылія. Угледзеўшы гэта наш поп Адам Ждан як шалёны, кінуўся на бедную дзяўчынку і пачаў яе біць па чым-толькі папала. На яе лемент прыбегла ратаваць яе матка. Як хутка яна бегла, так па маленьку, заліваючыся сьлязамі, плялася бедная кабецінка назад да свайго дому. Папоўская рука не пашкадавала яе старасьці і не пашкадавала пасівеўшых ад старасьці і ад нэндзы валасоў, не пашкадавала, аблітага сьлязамі і потам яе твару. Вынікам гэтага было тое, што зьбітая, з трыма выбітымі зубамі кабеціна падала на духоўнага бандыту і на камэнданта паліцэйскага пастарунку Маскалевіча жалабу ў суд, які разгледзеўшы жалабу і выслухаўшы сьведак, папа Міронічка прыгаварыў на шэсьць месяцаў турмы, а паліцэйскага Маскалевіча апраўдаў.

Справа на гэтым здаецца павінна былабы і скончыцца „катузі па заслузі", дык не. Калі матушка даведалася аб такім судовым прыгавары, дык упала ў істэрыку. На ратунак яе прыляцеў і фэльчар. Але тут ужо наадварот, як ён скоро бёг ратаваць, дык яшчэ скарэй уляпётываў ад хворай. Яна, убачыўшы фэльчара, мусіць была прытомнаю, як шалёная кінулася на беднага эскулапа, ўшчаперылася на яго і так конна выехала на ім аж на ганак, адкуль ен, не аглядаючыся, як самаход, пёр да дому. Што за прычына, што матушка там скора ачуняла? А ад злосьці на праўду,—фэльчар быў сьведкаю з боку кабеты, і на судзе рэзаў у вочы праўду-матку, не зважаючы навет на духоўны сан абвінавачанага. Ня ведаю, што робіць і аб чым думае вышэйшае праваслаўнае духавенства, назначаючы такіх служыцеляў царквы.

Веруючы.

М-ка Ікажна (Ікаэьнь), Дзісенскага пав.

Ніхто, каму ведама наша мястэчка, не заве яго Ікаэьнь, а ўсе завуць Ікажна. Мусіць, спадабалася каліс нейкаму расейскаму чыноўніку, а можа яшчэ перад Расеяй якому польскаму, перахрысьціць Ікажна ў Ікаэьнь, вось і няма цяпер Ікажна, а ёсьць Ікаэьнь. Ды й ня з адным Ікажнам гэтак здарылася: Балотнікі перарабіліся ў Запружаны, Журні—ў Адамова, ёсьць і яшчэ гэткія прыклады.

Падменіваюць ня толькі назовы засялёных мяйсцаў, а й жыхароў. У Ікажне на 600 з гарой душ няма ніводнага паляка, а ўсе чыстыя беларусы. Значная з іх большасьць каталікі, а невялікая частка праваслаўныя. Дык з тых каталікоў большасьць лічыць сябе палякамі, хоць папольску некаторыя й сьмяюцца ня ўмеюць. Праваслаўныя-ж і нязначная частка каталікоў лічыць сябе беларусамі. Гэтая розьніца дужа дрэнна адбіваецца на агульных справах. Калі 4 жніўня быў арганізаваны беларускі спэктакль, дык арганізатарам былі стаўлены ўсялякія перашкоды спаміж сваіх-жа ікажанцаў, каб не дапусьціць на сцэну беларушчыны. Аднак-жа лепшыя маладыя сілы перамаглі ўсе перашкоды, і спэктакль аставіў задаваленьне нават ў варожых элемэнтах. Будзем спадзявацца, што далей тутэйшая моладзь будзе дружна працаваць на карысьць Бацькаўшчыны, бо жыцьцё вучыць. Колькі ня было тут спэктакляў як беларускіх, так і польскіх, заўсёды беларускія застаўлялі лепшае ўражаньне ад польскіх. Апрача таго, і леташнія выбары паказалі, гдзе праўда. Яшчэ й году не прайшло пасьля выбараў, а ўжо тыя, хто галасаваў за „Wyzwolenie" і васьмёрку, пачынаюць лаяць свае нумары і гавораць пра сябе, што яны не палякі, а беларусы. А чаму-ж не галасавалі за сваіх?

Люцыян Заметка.

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

З Менску.

Каапэрацыя ўзмацняецца. На апошнім пасед-жэньні прэзыдыуму праўленьня Цэнтрабелсаюзу пастаноўлена лічыць, што праца арганізацыйнага аддзелу ЦБС досыць узмацнела, каб пачаць шырокую кампанію па прыцягненьню да каапэрацыі новых сяброў.

Арганізацыйнаму аддзелу даручана асаблівую ўвагу зьвярнуць на прыцягненьне да каапэрацыі сялянскіх масаў.

К адпраўцы экскурсантаў на с.-г. выстаўку. Беларускаму Дзяржаўнаму Ўнівэрсытэту запрапанавана зьвярнуць увагу на тое, каб ад Унівэрсытэту выдаваліся камандыроўкі, у большасьці сялянам ці сялянскім дзецям.

Да адчыненьня санаторыя для нэрвозных. Чырвонаму Крыжу Беларусі Народны Камісарыят Земляробства перадаў маёнтак „Асташыцкі Гарадок", дзе з вясны наступнага году мае быць адчынены санаторы з поўным пансыёнам для нэрвозных і зморанах.

Частка мейсцаў санаторыя будзе платнай, прычым увесь прыбытак з санаторыя будзе скарыстаны на ўтрыманьне дармовых мейсцаў, якія будуць давацца прафэсыянальным і партыйным арганізацыям.

Прафэсар па нэрвозных хваробах Кроль абяцае прыняць удзел у арганізацыі санаторыя.

Льготная прадажа падручнікаў. У кнігарні Народнага Камісарыяту Асьветы Беларусі вучням пралетарскага пахаджэньня будуць прадавацца падручнікі па зьменшаных цэнах і ў крэдыт.

Перарэгістрацыя студэнцтва. Дзеля ўзмацненьня працы сярод пралетарскага студэнцтва, па ўсіх праф. сэкцыях абвешчана перарэгістрацыя студэнтаў Беларускага Дзяржаўнага Ўнівэрсытэту.

У Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце. Прадметнай Камісіяй Унівэрсытэту абабран асыстэнтам па катэдры беларускае энтографіі сябра Інстытуту Беларускае Культуры Алесь Шлюбскі.

К экспорту хлеба. Камісія па экспорту хлеба даручыла статыстычнаму бюро сабраць матар'ял аб агульнай прадукцыі Беларусі ў гэтым годзе і мяйсцовых патрэбах у хлебе, дзеля таго, каб выявіць, які лік хлеба можа быць адпраўлены заграніцу.

Хлебныя апэрацыі „Хлебапрадукту". Беларуская кантора „Хлебапрадукту" мае загатовіць у гэтым годзе 1.000.000 пудоў хлеба, 300.000 пуд. ячменя і аўса і 200.000 пуд. льнянога семя. Загатоўка будзе пачата 1 кастрычніка.

Канторай ужо атрыман нарад на адпраўку ячменю у Латвію.

Каапэрацыйная праца сярод кабет. Цэнтрабелсаюз зварачвае вялікую ўвагу на каапэрацыйную прапаганду сярод вясковых кабет.

Нядаўна на мейсца выехалі кабеты-інструктары Цэнтрабелсаюзу дзеля правядзеньня каапэрацыйнай кампаніі сярод кабет.

Землябудаўнічая праца на Беларусі.

1 кастрычніка Ўпраўленьне Землябудаўніцтва Народнага Камісарыяту Земляробства Беларусі канчае летні плян землябудаўнічых прац, якія можна падзяліць на гэткія катэгорыі: 1) адмежаваньне дзяржаўнай зямельнай маемасьці, 2) разьмеркаваньне непрацоўнай зямлі між сялянамі і 3) праца па ўнутрысялібнаму землябудаўніцтву.

Прычым, у гэтым годзе Ўпраўленьнем асаблівая ўвага зьвернута на першыя дзьве катэгорыі землябудаўнічных прац, дзеля таго, каб у будучым годзе яны не затрымалі грунтоўных прац па ўнутрысялібнаму землябудаўніцтву.

Унутрысялібнае землябудаўніцтва ў гэтым годзе праводзіцца, як практыка.

У гэтым напрамку цяпер галоўныя працы праводзяцца ў Мазырскім павеце, дзе яны адбываюцца ў ліку $7^1/_2$ тысячаў дзесяцін з 11 вёскамі.

Там цяпер працуе партыя карморнікаў, пад кіраўніцтвам якіх будуюцца новыя вёскі, устанаўліваецца норма зямлі для падзелу і г. д.

Яшчэ больш-менш буйныя працы такога характару праводзяцца ў Бабруйскім павеце ў ліку паўтары тысяч дзес.

Усе працы па ўнутрысялібнаму землябудаўніцтву выконваюцца па заявах сялян.

У сучасны момант у Упраўленьні Землябудаўніцтва ідзе падрыхтоўка да зімовага пэрыяду.

У зімовы пэрыяд будуць працягнуты, па магчымасьці пачатыя ўжо працы і зроблена падрыхтоўка да правядзеньня ўнутрысялібнага землябудаўніцтва ў будучым годзе ў шырокім маштабе.

Калектыўныя гаспадаркі ў Беларусі.

У апошні час сярод калектыўных гаспадарак у Беларусі мейсцамі робіцца аб'яднаньне бліжэйшых гаспадарак у адзін больш буйны калектыў.

Гэткае аб'яднаньне робіцца дзеля ўзмацненьня іх.

Шмат якія гаспадаркі зразумелі, што паасобку яны маюць менш магчымасьці дзеля палепшаньня свайго становішча, чым супольна.

Народны Камісарыят Земляробства з свайго боку зьвярнуў увагу на тое, каб калектыўныя гаспадаркі пры разьмежаваньні зямлі атрымоўвалі ня менш мінімуму, які ўстаноўлены ў 100 дзесяцін, што робіцца дзеля таго, каб яны мелі магчымасьць прымаць да сябе новых сяброў.

Лік калектыўных гаспадарак у Беларусі за апошнія 3 месяца павялічыўся.

За гэтае лета арганізавана ў краі 5 новых працоўных арцеляў, 4 сельска-гаспадарчых таварыствы і 1 арцель па выврабу масла.

Усяго ў сучасны момант у Беларусі ёсьць 180 сельска-гаспадарчых таварыстваў, 47 сельска-гаспадарчых арцеляў, 5 прамысловых арцеляў, 8 камун і 1 меліорацыйнае таварыства.

БІБЛІЯГРАФІЯ.

„Рунь".

Вышаў № 3— за верасень — часопісі вучняў Віленскай Беларускай Гімназіі, выдаванай, з дазволу Пэдагаг. Рады, толькі што арганізаваным „вучнёўскім Выдавецтвам Рунь".

Выдавецтва зьвяртаецца ў прадмове да ўсяго беларускага грамадзянства і вучнёўства—каб падтрымалі гэтае, вельмі карыснае, дададзім мы, — прадпрыемства. Кожны беларус можа запісацца ганаровым сябрам Выдавецкай Суполкі.

„Калі грамадзянства падтрымае „Рунь", дык яна разрасьцецца і закрасуе буйнай нівай", пекным вобразам канчаецца прамова.

З свайго боку далучаемся да гэтага закліку вучнёўскай моладзі да грамадзянства.

Зьмест нумару дае права на гэтае.

Сшыток пачынаецца моцным вершам „Бура ў начы". — Бура шмат чаго паламала, шалеючы ў начы, але не зламала надзеі на заўтрашнюю пагоду...

„З каранёў-жа дубоў паламаных
„Пучкі сталі ізноў вырастаць...
„А з астаўшых багацьцяў няўкраных
„Пачалі новы зруб будаваць"..

— гэтак бадзёрна канчае малады аўтар з вёскі Зарудзічы.

Артыкул Б.К. заклікае вучняў да стварэньня новае скауцкае дружыны, бо са скаўцтвам у іх неяк ня клеіцца на жаль..

Рад вершаў дае малюнкі надходзячай восені.

Сур'ёзнае значэньне маюць „песьні, загадкі і прыказкі, сабраныя у в. Зарудзізы Ашм. пав.", якія будуць друкавацца і далей.

Да гэтай працы варта асабліва заахвоціць вучняў, даўшы толькі ім добрую інструкцыю, як рабіць запісы.

Аддзел „Жартаў" мог-бы быць больш дасьціпным.

Сшыток аздоблены рысункамі і патрэтамі дырэктара і інспэктара, зробленымі ня зусім артыстычна ўласнымі мастакамі Гімназіі.

Курс на грошы.

Варшава, 3-га Кастрычніка.

(Афіцыяльна).

Даляры	485.000
Нямецкая марка	0.00095
Фунты штэрл.	2.207.000
Франкі франц.	28.625
Франкі бэльгійск.	24.000
10 руб. золатам	— —
Польскі злоты	50.800

Рэдактар-Выдавец Я. Лагіновіч. Друкарня Лeвін і Сын. Вільня, Нямецкая 22.